

Opettajien "itsetuntokasvatus" jäänyt muiden tavoitteiden varjoon opettajankoulutuksessa.

Opetusuraansa aloittelevalle opettajalle pitäisi mahdollistaa pehmeä lasku ensimmäiseen työpaikkaan.

Vapaan säestyksen ja sointumerkeistä soittamisen systemaattinen opiskelu olisi aloitettava mahdollisimman aikaisin.

POIKKEUSKOULUTUKSESTA PÄTEVIÄ MUSIIKINOPETTAJIA

Tämän päivän yhteiskunnassa on pula opettajista. Tilanne monissa kouluissa on ongelmallinen. Mistä saadaan tälläkin hetkellä musiikinopettaja kouluun? Vuoden 1989-90 tilastojen mukaan 358 musiikinopettajan virasta 31.8 % oli muodollisesti epäpätevien hoidossa. Opettajapula on tosin parantunut viime vuosina sekä pysyvien koulutusyksiköiden lisääntyä (Jyväskylän yliopisto) että laajasti toteutetun musiikinopettajien poikkeus- ja pätevyitysmiskoulutuksen ansiosta. Poikkeuskoulutus on ollut 1980-luvulla varsin keskeisessä asemassa koko musiikkikasvatuksen kentässä. Musiikin poikkeus- ja pätevyitysmiskoulutuksesta on valmistunut 1980-luvulla yhteensä 87 opettajaa, Sibelius-Akatemiasta vuosikymmenen aikana 124 vanhamuotoista musiikinopettajaa. Musiikinopettajille on toistaiseksi löytynyt hyvin työtä koululaitoksen tai muiden koulutusta vastaavien tehtävien piiristä.

POIKKEUSKOULUTUKSESTA KOULUUN OPETTAJAKSI

Useimmat poikkeuskoulutuksesta valmistuneet musiikinopettajat ovat sijoittuneet kouluun musiikinopettajaksi, useimmiten vielä yläasteelle. Opiskeluaikana omien taitojen harjaannuttaminen nähdään keinona rikkaampaan musiikinopetukseen käytännön luokkatyöskentelyssä. Musiikin poikkeuskoulutukseen valikoitunut opiskelijajoukko on varsin tietoinen uranvalintansa suhteen. Kuva työstä ja sen edellyttämissä taidoista ja tehtävistä on realisoitunut aikaisemman opiskelun sekä työkokemuksen myötä. Iän myötä opiskelijoiden käsitykset itsestään ja valintojen reaalit mahdollisuudet ovat mukautuneet lähemmäksi toisiaan. Opiskelijoiden koulusuuntautuminen perustuu positiiviseen työkokemukseen, aineenhallinnallisten valmiuksien kehittymiseen (lähinnä

kevyen musiikin soittimisto), opetusharjoitteluun sekä terveeseen itse-tuntoon.

Yksilön kannalta olennaista ei niinkään ole osaamisen absoluuttinen taso, vaan miten henkilö suhtautuu osaamattomuuteensa tai osaamiseensa. Tulokset virittävät pohtimaan, miten opettajan oma "itsetuntokasvatus" on jäänyt opettajankoulutuksessa monien tiedollisten ja taidollisten tavoitteiden varjoon. Toiminnallinen tiedonkäsitys korostuu hyvässä musiikinopetuksessa. Musiikinopettajan ammatillisen itsetunnon kehittymiselle ovat olosuhteet suotuisat, mikäli opettaja on kokenut hallitsevansa opetustyön vähäisemminkin soitto- tai laulutaidolla.

VAPAA SÄESTYS JA KEVYEN MUSIIKIN SOITTOTAITO PERUSTA

Soittotaidon pitäisi olla sellaisella automaation tasolla, jotta opettaja voisi keskittää voimavaransa opettamiseen ja oppilaiden oppimiseen ja ohjaamiseen opetustilanteessa. Vapaa säestys ja kevyen musiikin soittotaito ovat keskeisessä asemassa musiikinopettajan työssä. Vapaa säestys oppiaineena on saanut sekä luokanopettajakoulutuksessa että musiikinopettajakoulutuksessa yhä keskeisemmän aseman. Ei tosin riitä, että vapaata säestystä ja improvisointia opetetaan vasta aikuisiällä, tällaiset taidot vaativat vuosien koulutusta ja harjaantumista. Musiikinopettajakoulutukseen opiskelijoita valittaessa - varsinkin jos ajatellaan opiskelijoiden menevän kouluun ja onnistuvan musiikinopettajan työssä - ei voi olla korostamatta vapaan säestyksen oleellista merkitystä onnistuneessa opetustyössä. Yläasteen opettajan työssä kitaralla säestämisen taito on myös keskeinen. Kitaralla säestävän opettajan on helppo luoda katsekontakti ja liikkua oppilaiden keskuudessa. Kun kitaristin ei tarvitse tuijottaa nuotteihin tai sanoihin, voi hän tällöin keskittyä paremmin myös ympäröivän luokan tapahtumiin.

Vapaan säestyksen opiskelu olisi aloitettava mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Vaikkakin asia tiedostetaan ja ymmärretään musiikinopettajakoulutuksessa, niin musiikkiopistoissa ja konservatorioissa vapaan säestyksen opetus ei vielä kuulu opetusohjelmaan. Vapaan säestyksen taito ei toisaalta rajoitu irralliseen sointumerkeistä soittoon tai kykyyn hallita kevyen musiikin soittimisto, vaan kysymys on syvemmästä ilmi-

östä: kyseisen musiikinlajin ja nuorisokulttuurin omakohtaisesta kokeemisesta ja sitä kautta syvemmästä nuorisokulttuurin ymmärtämisestä.

PEHMEÄ LASKU ENSIMMÄISEEN TYÖPAIKKAAN

Yhtenä musiikinopettajan -ja monen aineenopettajan- työn kriittisenä kohtana ovat opettajana toimimisen ensimmäiset vuodet. Musiikinopetusuraansa aloittelevalle "opiskelijalle" pitäisi mahdollistaa pehmeä lasku ensimmäiseen työpaikkaansa esim. opetusvelvollisuuden huojentumisena tai jonkinlaisena koulutuksen ja ensimmäisen työvuoden limitymisenä.

Tutkimuksen kehittymisen kannalta jokaisessa opettajankoulutuslaitoksessa pitäisi olla musiikkikasvatuksesta tai laajemmin taidekasvatuksesta vastaava apulaisprofessori, joka ohjaisi asianomaisten alojen opinnäytetöitä. Tämän tyyppisellä menettelyllä musiikkikasvatuksen ja taidekasvatuksen tutkimus palvelisi nykyistä paremmin koko koululaitosta.

Musiikinopettajien poikkeuskoulutus, joka kestää noin kaksi tiivistä opiskeluvuotta, on mahdollistanut monen musiikkiin erikoistuneen luokanopettajan sekä muun koulutukseen hyväksytyt ammattitaidon kohottamisen. Luokanopettajakoulutuksen, erikoistumisen ja muutamman opetusvuoden jälkeen on ollut mahdollista täydentää ja syventää myös solistisia ja taidollisia oppiaineita poikkeuskoulutuksessa. Tämä väylä näyttää valmistavan tyytyväisiä ja työnsä mielekkäänä kokevia, kouluun meneviä sekä muodollisesti että käytännöllisesti päteviä musiikinopettajia.

LAAJA AMMATTIPÄTEVYYS KOULUTUKSESTA

Ongelmallista on tarkalleen selvittää, mikä aineenhallinnan taitotason pitäisi olla menestyksellisessä opetustoiminnassa. Mikä on esim. kitaransoiton riittävä hallinta? Onko se musiikkiopistossa suoritettu peruskurssitutkinto klassisessa kitaransoitossa? Vai kitaralla komppaamista muutamalla soinnulla yleisimmin käytetyissä sävellajeissa, vaiko toi-

mintaa bändissä kitaristina muutaman vuoden? Vaikka tietyt taidot ovat keskeisiä luokkatyöskentelyssä, monia taitoja voidaan kompensoida toisilla ja luoda näin toimiva oppimisilmasto. Voidaan esittää näkemys, että koulussa viihdytään vähäisemmälläkin solistisilla taidoilla, mikäli opettaja-oppilassuhde on toimiva ja opettajalla on kyky kommunikoida oppilaiden kanssa. Tämä on onnistunut nimenomaan luokanopettajakoulutuksessa. Voidaan myös kysyä, onko opiskelijoilla liian suuri kiinnostus itse musiikkiin varsinaisen opetus- ja kasvatustyön jäädessä taka-alalle?

Yläasteen musiikinopettajan työviihtyvyyden ja työn mielekkyyden ja sisällöllisen kehittämisen kannalta olisi vähintäänkin kohtuullista, että musiikinopettajien opetusvelvollisuuteen voitaisiin sisällyttää tunteja musiikkiopistoista, kansalais- ja työväenopistoista, lastentarhoista sekä vapaaehtoisesta ja säännöllisestä kuorotoiminnasta. Uskoakseni tämän-tyyppinen ratkaisu helpottaisi olennaisesti koulujen musiikinopettajava-jausta sekä toisi mielekkyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta jokaisen musiikkikasvatuksen opiskelijan henkilökohtaiseen koulutukseen. Tällä menettelyllä musiikkiopistojen ja koulujen musiikinopetusta voitaisiin integroida, eikä syventää sitä kuilua, johon musiikkiopisto omana ja koulu omana järjestelmänä näyttävät menevän. Nykyinen musiikin kandidaatin opintoihin tähtäävä koulutus antaa monentasoisen päte- vyyden koko musiikkikasvatuksen alueelle.